

EUGENJUSZ ŚLUSZKIEWICZ

NOTES SUR LE CAMPŪRĀMĀYANA DE BHŌJA.

1. La source du Campūrāmāyaṇa.

Il serait intéressant, sans doute, de savoir laquelle des trois recensions du *Rāmāyaṇa* a servi de source à Bhōja dans la composition de son *Campūrāmāyaṇa*. M. Jacobi a été le premier à mettre cette question sur le tapis.¹⁾ Il a fait remarquer que Bhōja ne s'arrête guère à décrire le séjour de Bharata chez son oncle maternel, ce qui, à son avis, déterminerait la provenance du *Campūrāmāyaṇa*: car la recension Bombayenne seule raconte ce fait-là tout au long, tandis que les deux autres ne font que le mentionner brièvement. Or, l'assertion que le savant allemand n'a fait que supposer, se laisse établir.

Nous n'avons qu'à rapprocher les débuts et les fins des livres du *Rāmāyaṇa* et les débuts et les fins des livres du *Campūrāmāyaṇa*,²⁾ pour pouvoir supposer avec quelque certitude que c'est dans la recension Bombayenne que Bhōja puisa. En voici les détails, par ordre de succession:³⁾

¹⁾ Voyez son *Das Ramayana*, p. 15.

²⁾ Éd. Vāsudeva Laxmaṇ Shâstrī Pansîkar², Bombay (NSP.) 1907.

³⁾ Nous avons omis le début du livre I et la fin du livre V (Bhōja n'a achevé que cinq livres, le sixième a été ajouté par un autre) — chose dont nous n'avons pas à nous justifier.

Campūr. I, st. 117. *vidyayēva trayīdṛṣṭyā darbhapatrāgradhīḥ sudhīḥ | rājaputryā tayā Rāmaḥ prapēdē pritim uttamām ||*

Rām. C 77²⁹ *atīva Rāmaḥ śuśubhē mudānvitō vibhuḥ Śrīyā Viṣṇur ivāmarēśvaraḥ ||*

Dans B, c'est 78¹⁶ (*atīva Rāmaḥ śuśubhē sa kāntayā yutaḥ Śrīyā Viṣṇur ivāparājitaḥ ||*) qui y correspond, tandis que les deux derniers chants décrivent l'arrivée de Bharata et de Śatrughna chez Yudhājita et leur séjour à la cour de celui-ci. Dans A,⁴⁾ Daśaratha retourne avec ses fils à Ayōdhyā.

CR II, s. 1. *gacchatā Daśarathēno nirvṛtiṁ bhūbhujām asulabhām bhujābalāt | mātulasya nagarē Yudhājitaḥ sthāpitāu Bhara-talakṣmaṇānujāu ||*

C. 1¹ *gacchatā mātulakulam Bharatēna tadānaghaḥ | Śatrughnō nityaśatrughnō nītaḥ priti-puraskṛtaḥ ||*

B. Daśaratha pense à rendre Rāma son corégent (*yuva-rāja*),

A. correspond à B I 79 et 80.

S. 86. *khaṇḍanāya vasudhā-vadhūmanaḥpuṇḍarikatuhinatvi-ṣām dviṣām | Daṇḍakāvanam avāpa Rāghavaś caṇḍabhānur iva mēghamaṇḍalam ||*

C. 119²² *vanam sabhāryaḥ pravi-vēśa Rāghavaḥ sa Lakṣmaṇaḥ sūrya ivābhramaṇḍalam ||*

B. (c'est III, 5²³ qui y correspond); Bharata se rend à Nandigrāma.

A. (126—128) de même que B.

CR III, st. 1. *praviśya vipinaṁ mahat tadanu Māithilīvalabhō mahābalasamanvitaś calitanīla-śāilacchaviḥ |*

C. 1¹ *praviśya tu mahāraṇyam. Daṇḍakāraṇyam ātmavān |*

B. Rāma rencontre Atri et Anasūyā.

A. d'accord avec B.

⁴⁾ Cité d'après Wirtz, *Die westliche Rezension des Rāmāyana*.

P. 210. (une assez longue description): | *Rāmaḥ... Pampām abhajat* ||

C. 75⁸⁰ *kramēṇa gatvā pravilōkayad vanam dadarśa Pampām śubhadarśakānanām | anēkanānāvidhapakṣisamkulām vivēśa Rāmaḥ saha Lakṣmaṇēna* ||

B. (c'est 78²¹ qui y correspond) 79 contient une longue description qui correspond à C. IV. 1.

A. (79—84) d'accord avec B. (75—79).

CR. IV 5. st. 1. *sa tām satām budhim iva prasannām Pampām viyōgajvarajātakamphaḥ | vilōkayam lōkaniviṣṭakīrtir ārtim Raghūnām pravaraḥ prapēde* ||

C. *sa tām puṣkariṇīm gatvā padmōt-palajhaśākulām | Rāmaḥ Sāumitrisahitō vilālāpākulēndriyaḥ* ||

B. IV, 1 correspond à C. IV, 2.

A. de même.

S. 48. *ittam Jāmbavatā parāparavidā samdhukṣitaprābhavaḥ kṛtvā vṛddhim upēyusā svava-puṣā Trāivikramam prakramam āruhyādritaṭam yathōcitam asāu sammanya sāinyādhipān āsanān ātha samnanāha taritum vārām nidhim Mārutiḥ* ||

C. 67⁴⁹ *sa vēgavān vēgasamāhitātām haripravīraḥ paravīrahantā | manāḥ samādhyā mahānubhāvō jagāma Laṅkāmanasā manasvī* ||

B. (c'est V, 4 qui y correspond) 62—63 correspond à A. 55, dans C.

CR. V, s. 1. *tatō Hanūman Darsakaṇṭhanītām Sitām vicētum pathi cāraṇānām | Mahēndrasātilasya khagēndravēgaḥ prasthād udashṭat prathamānavēgaḥ* ||

C. *tatō Rāvaṇanītāyāḥ Sitāyāḥ śatrukarṣaṇaḥ | iyēśa padam anvēṣṭum cāraṇācaritē pathi* ||

B. (c'est VI, 5¹ qui y correspond) les singes, assis au bord de la mer, sont plongés dans un profond désespoir.

A. correspond à C. V, 2.

⁵⁾ CR. s'accorde dans le titre même (*Kiṣkindhākāṇḍa*) avec C. (B. et A.: *Kiṣkindhyākāṇḍa*).

S. 77. *dēva tasyāḥ pratiṣṭhāsūn
asūn āśāikapālītān mudrayitvā
prapannō 'ham tavābhijñānamu-
drayā* ||

C. 68²⁹ *tato mayā vāgbhir adī-
nabhāṣiṇī śivābhir iṣṭābhir abhi-
prasādītā | uvāha śāntim mama
Māithilātmajā tatrātīśōkēna ta-
thābhipīḍītā* ||

B. 95 correspond à C. VI, 22.

A. 104, 105; rien de correspon-
dant dans C. ni dans BB.

CR. VI, s. 3.⁶⁾ *mudrāmudritajīvi-
tām Janakajām mōhākulaṁ Rā-
ghavaṁ cūḍāratnavilōkanēna su-
ciraṁ nidhyāya nidhyāya ca |
prārēbhē hṛdi Lakṣmaṇaḥ ka-
layitum Pāulastyavidhvaṁsa-
naṁ dhīraḥ pūrayitum kathām
ca vimalām ēkēna kāṇḍēna
saḥ* ||

C. *śrutvā Hanūmatō vākyaṁ.*

B. c'est V, 67 qui y correspond.

A. VI, 1—18 corr. à B. 1—18,

C. 25—43.

La concordance du Campūr. avec C, on le voit, est hors de dispute. Mais nous n'en demeurerons pas là. Je suis à même de citer un grand nombre de passages où l'on verra qu'aucun doute n'est plus admissible. Les voici:

I.

CR. p. 10. *ēnaṁ prabandhaṁ pra-
yōktum kaḥ samartha iti cintām
upagatavati sati bhagavati Val-
mīkēu* ||

C. 4³ *kṛtvā tu tan mahāprajñāḥ
sobhaviṣyasahōttaram | cin-
tayām āsa kō nv ētat pra-
yuñjīyād iti prabhuḥ* ||

(P. 11) s. 9. *upāgatāu milita-
parasparōpamāu bahuśrutāu śru-
timadhurasvarāṇvitāu | vicakṣa-
ṇāu vividhanarēndralakṣaṇāu
kuśīlavāu Kuśalavanāmadhā-
riṇāu* ||

^{4 cd} *agrahītām (?) tataḥ pādāu
munivēṣāu kuśīlavāu*

^{ū ab} *kuśīlavāu tu dharmajñāu
rājaputrāu yaśasvināu*

^{11 ab} *rūpalakṣaṇasaṁpannāu
madhurasvarabhāṣiṇāu*

⁶⁾ Les deux premières strophes ne sont qu'une remarque ou une explication de Lakṣmaṇasūri.

B. 3³⁹ *kṛtvā cēdam aśēṣēṇa kā-
vyaṁ Rāmāyaṇāhvayam |
cintayām āsa ka idāṁ
lōkē 'smin prathayēd iti ||*
40^{cd} *tadā jagṛhatuḥ pādāu
munivēṣadharāu munēḥ*
41^{abc} *Vālmikēḥ śiṣyāu taruṇāu
rūpādāryaguṇānvitāu |
Kuśilavāv iti khyātāu*

(P. 24). ...*Rāvaṇas trilōkim abhi-
bhavan...*

C. 15^{8a}

B. (Rav.) *udvējayati lōkāṁs trīn.*

B. 14^{41cd} *dṛptaḥ sapta sadā lōkān
krīḍann iva sa bādhatē.*

P. 25. ...*aham ēva taṁ haniṣyā-
miti vyāhṛtyāntaradhāt |*

C. 15²⁸ ...*Rāvaṇam |*

29 *hatvā krūraṁ durādhar-
ṣaṁ*

30^a *vatsyāmi mānuṣē lōkē.*

P. 26. *purāiva kila mama jṛm-
bhārambhē sambhūtavān Jām-
bavān.*

B. 15¹ *ity uktō bhagavān dēvair
Viṣṇur lōkanamaskṛtaḥ | pītaṁ
rōcayām āsa tadā Daśarathaṁ
nṛpaṁ ||*

C. 17⁷ *pūrvam ēva mayā sṛṣṭō
Jāmbavān ṛkṣapūṁgavaḥ | jṛm-
bhamāṇasya sahasā mama vak-
trād ajāyata ||*

B. manque.

S. 31 ab. *uccasthē grahapañcakē
Suragurāu sēndāu navamyāṁ
tīthāu lagnē Karkaṭakē Punar-
vasuyutē Mēṣaṁ gatē Pūṣaṇi |*

C. 18^{8cd} *tataś ca dvādaśē māse
Cāitrē nāvamikē tīthāu*

9 *nakṣatrē, ditidāivatyē svōc-
casamsthēṣu pañcasu | gra-
hēṣu Karkaṭe lagnē Vāk-
patāv Indunā saha ||*

10^a *prōdyamānē...*

B. manque.

- P. 38. ...*Vṛtravadhapravṛddha*
vṛddhaśravaḥpaṇi kakṣālanalab-
dhamalayōḥ...
- S. 39 b. *lēbhē sutām kām api*
Tāṭakākhyām |
- S. 59. (*anapatyān atathamartyān*)
bahubhāryām ca mēdīnīm | (*aka-*
rōd Ambikākārōdhaḥ...)
- S. 61 c. *Himavatprāntakāntārē.*
- S. 68 ab. *kravyādavapuṣā sō'yam*
ahāri Hariṇa hayaḥ |
- S. 74 cd. *saṁāpya Sagarah sat-*
tram putrasōkād divam gataḥ ||
- S. 82 cd. *papāta Pārvatikānta-*
jaṭākāntāragahvarē ||
- S. 83 ab. *alabdhānirgamā Śaṁ-*
bhōḥ kapardād amarāpagā |
- S. 85. *Gaṅgā saptākṛtir jātā nya-*
patad dHaramūrdhani | *tēna stu-*
tyā prasannēna kṣiptā Bindu-
sarasy api ||
- C. 24¹⁸ cd *purā Vṛtravadhē Rā-*
ma malēna samabhiplutam.
- B. 27¹⁷ ab *sakhāyam Namuciṁ*
hatvā malēna samabhiplutaḥ.
- C. 24^{29, 30} ..*Tāṭakā...*
- B. 27²⁵ *Tāḍakā...*
- C. 36²³ cd *avanē nāikarūpā tvam*
bahubhāryā bhaviṣyasi ||
- B. 38²⁷ cd *tvam apy ūśarasaṁ-*
kīṇā bhaviṣyasi vasumdhārē.
- C. 37¹⁷ *Hāimavatē pārśvē*
- B. 39¹⁸ *Kāilāsaśikharē*
- C. 39⁷ cd *tasya parvaṇi tam ya-*
jñam yajamānasya Vā-
savaḥ.
- ⁸ab *rākṣasīm tanum āsthāya*
yajñīyāśvam apaharat.
- B. 41⁷ *tan. aśvam yajñīyam nāgō*
jahārānantarūpavān.
- C. 41²⁶ *rājā... divam gataḥ.*
- B. 43²⁷ d *yuyujē kāladharmānā.*
- C. 43⁷ cd *sā tasmin patitā puṇyā*
puṇyē Rudrasya mūrdhani.
- ⁸b *jaṭāmaṇḍalagahvarē.*
- B. 45⁷ *tasmin papāta gagaṇād*
Gaṅgā dēvanadī cyutā | *vēgēna*
mahatā Rāma śirasy amitātē-
jasah ||
- C. 43⁹ ab *nāiva sānirgamam lēbhē*
jaṭāmaṇḍalam antataḥ
 (? probablement: **tas tataḥ*)
- B. manque.
- C. 43¹¹ *visasarja tatō Gaṅgām*
Harō Bindusarah prati | *tasyām*
visṛjyamānāyām sapta srōtāmsi
jajñirē ||

S. 86. *tāsu prācīm gatās tisraḥ
tisraḥ pracētasīm diśam | anyā
pitṛkriyōdyukta Bhagīrathapa-
thānugā ||*

S. 87. *sāiṣā Bhāgirathī Jahnōḥ
sattrakṣētram samāvṛṇōt | tām sa
pītvā tataḥ śāntō jahāu śrōtrēṇa
vartmanā ||*

P. 61. ...*Viśalām vilōkya...*

P. 61. ...*māyām viśvamōhinīm
Viśvarūpaḥ pradarsya...*

P. 61. ...*Ditiḥ... Kuśaplavē suci-
ram tapaś cacāra |*

P. 62. ...*Śatadhārapaṇih... sap-
tadhā garbham nīrbhidya nirja-
gāma |*

B. 45¹⁰ ...*Gaṅgām utsasarja tadā
Haraḥ | jaṭām ēkām samākṣipyā
śrōtaḥ saṁjanayan svayam ||*

C. 43^{12c} *tisraḥ prācīm diśam jagmuḥ*
^{13cd} *tisraś cāitū diśam jagmuḥ
pratīcīm tu...*

^{14ab} *saptamī cānvagāt tāsām
Bhagīratharatham tadā*

B. rien de correspondant.

C. 43^{34cd, 35ab} *tatō hi yajamānasya
Jahnōr adbhutakarmaṇaḥ ||
Gaṅgā samplāvayām āsa
yajñavāṭam mahātmanah |*
^{36ab} *apibat tu jālaṁ sarvaṁ
Gaṅgāyāḥ paramādbhu-
tam*

^{38ab} *tatas tuṣṭō mahātējāḥ
śrōtrābhyām asṛjaḥ pra-
bhuh*

B. rien de correspondant.

C. 45^{9, 10, 11, 12, 13} ...*Viśala...*

B. 46¹² ...*Vāiśali...*

C. 45^{42bd} *Viṣṇuḥ... māyām āsthāya
mōhinīm*

B. manque.

C. 46^{8bcd} *Ditiḥ paramaharṣitā |
Kuśaplavaṁ samāsādyā tapas
tēpē sudāruṇam*

B. 47^{7d, 8ab} *Ditiḥ paramaharṣitā ||
udakapraṇaṇē dēśē tapa āti-
ṣṭhad uttamam*

C. 46¹⁸ *(tasyāḥ śarīravivaraṁ pra-
vivēśa) Puraṁdaraḥ | garbham
ca saptadhā Rāma cicchēda
paramātmavān ||*

B. 47¹⁸ Indra fend le foetus en
sept pièces et en fait de même
de celles-ci.

P. 62. *Ditiṛ api...tāny api khaṇ-
ḍāny Akhaṇḍalēna saptamarutaḥ
kārayitvā...*

P. 68. *...tapahpratyūhaḥ pratyud-
bhūta iti...*

P. 69. *...gāthādvayapritābhṅam
Indrōpēndrābhyaṁ...*

P. 70. Brahman dit à Viśvā-
mitra:
*...Vasiṣṭhō 'py evaṁ vyāharatu
bhavantam...*

C. 47^{abc} Diti prie Indra: *...imē
sapta carantu... Maruta iti vi-
khyātāḥ*

B. 48^{3 cd, 4 a} *imē tē saptakāḥ sapta
Marutō nāma viśrutāḥ || carantu...*

C. 61^{2a} *mahāvighnaḥ pravṛttō 'yaṁ*
B. manque.

C. 62^{25bc} *tuṣṭāva... Indram Indrā-
nujaṁ cāiva...*

B. 64^{25ab} *...tuṣṭāva dēvēndraṁ
harivāhanam*

C. 65^{24ab} Viśvāmitra s'adresse
aux dieux:

*Brahmaputrō Vasiṣṭhō mām
ēvaṁ vadatu dēvatāḥ*

B. manque.

II.

P. 87. *...saṁmantrya mantribhiḥ
saha...*

P. 87. *viditam ēva hi bhavatām...
janōpatāpasammarjanatatparāḥ
...dēvabhūyaṁ gatāḥ sarvē naḥ
pūrvapuruṣā iti*

P. 88. *tosmād asmābhir api tēṣāṁ
manīṣām anusaramāṇāir ētā-
vantarṁ kālārṁ paripālītāḥ kila
sakalāḥ prajāḥ*

P. 89. *...vatsē 'smin viśvaṁbha-
rabhāraṁ cirakāladhāryamaṇam
āryāir anumataḥ sann avatārya
viśrāntisukham anubhavitum a-
bhilaṣāmīti*

C. 1^{42c} *niścitya sacivāiḥ sārddham*
B. rien de correspondant.

C. 2⁴ *viditam bhavatām ētaḥ
yathā mē rājyam uttamam
pūrvakāir mama rājēndrāiḥ
sutavat paripālitaḥ ||*

B. rien de correspondant.

C. 2⁶ *mayāpy ācaritaṁ pūrvāiḥ
panthānam anugacchatā | prajā
nityam anidrēṇa yathāśakty
abhirakṣitāḥ ||*

B. rien de correspondant.

C. 2^{9cd} *pariśrāntō'smi lokasya
gurvīm dharmadhurāṁ
vahan*

^{10a} *sō'haṁ viśrāmam icchāmi*

^{14d} *sutē tasmin nivēśya vāi*

^{15c} *bhavanto mē'numanyan-
tām*

B. rien de correspondant.

P. 90. tataḥ prāvṛṣṇyapayōvāha-
vyūhastanitanādākārṇanasam-
udirṇaniratiśayāhlādasamsarga-
nirargalanirgalatkekālāpinaḥ
kalāpina iva janāḥ pramada-
bhavakalakalaravamukharita-
harinmukhā babbhūvuḥ |

S. 91. Kāikēyyāḥ sā hṛdayam
adayaṁ Mantharā nirmamantha

S. 20 a. satyōdyāṁ giram iha
nirvahasva mā vā
S. 20 c. saṁsthāsyē viṣam upa-
bhujya paśyatas tē.

P. 119. purā khalu varadapra-
sādād avagatasakalaprāṇibhā-
ṣaṇatayā paryāṇkaparyantapa-
risaratpīpilikālāpē kṛtaḥāsaṁ
tava pitarāṁ hasanakāraṇaṁ
pṛṣṭvā tadvivaraṇaṁ patyur
maraṇakāraṇam ily avētyāpi
bhūyasō nirbandhāt kupitēna
rājñāvajñātāyā mātus tē vidhāṁ
mānukurvīthā iti |

C. 2¹⁷⁻¹⁸ iti bruvantaṁ muditaḥ
pratyanandan nṛpā nṛpam |
vṛṣṭimantaṁ mahāmēghaṁ nar-
danta iva barhiṇaḥ | snigdho nu-
nādaḥ saṁjajñē tatō harṣasamī-
ritaḥ | janāughōdghuṣṭasamṇādō
mēdiniṁ kampayann iva ||

B. rien de tout cela.

C. 26^{2cd} hṛdayāny āmamanthēva
janasya guṇavattayā

B. rien de correspondant.

C. 12^{46ab} bhavatu adharmō dharmō
vā satyaṁ vā yadi vānṛ-
taṁ |

^{47abc} ahaṁ hi viṣam adyāiva
pītvā bahu tavāgrataḥ
paśyatas tē mariṣyām |

B. rien de correspondant.

C. 35^{18cd} pitus tē varadaḥ kaścidi
dadāu varam anutta-
mam ||

¹⁹ sarvabhūtarutaṁ tasmāt
saṁjajñē vasudhādhipaḥ |
tēna tiryaggaṭānāṁ ca
bhūtānāṁ viditaṁ va-
caḥ ||

²⁰ tatō Jṛmbhasya śayanē
virutād bhūrivarcasaḥ |
pitus tē viditō bhāvah
sa tatra bahudhāhasat ||

²¹ tatra tē janāṁ kruddhā...
hāsaṁ tē nṛpatē sāumya
jijñāsāmīti cābravīt ||

²² nṛpaś cōvāca tām dēvīm
hāsaṁ śaṁsāmi tē yadi |
tatō mē maraṇaṁ sadyō
bhaviṣyati na saṁśayaḥ ||

P. 123. *so'yaṁ Māithilivalkala-
dhāraṇaṁ aruṇad Aruṇasārathi-
kulaguruḥ*

S. 42 ab. *prārabdhayātrasya Ra-
ghūdvahasya prāg ēva Sītā
ratham ārurōha*

P. 125. *Dāsarathī ca ratham
āruruhatuḥ*

P. 128 ...(*Vēdaśrutigōmatī*)*niṣyan-
dikā(nāmanadītrayapariṣkṛtām)..
atītya...*

P. 133 ...*Guhēnānītām nāvam
ārurōha*

P. 133 ...*saṁpūrṇasasyē Vatsābhi-
dhānē janapadē... caturō mṛgān
nihatya kutracid vanaspatimūlē
niśām anāṣīt*

^{23abc} *mātā tē pitaraṁ dēvī
punaḥ Kēkayam abravīt*

^{26bcd} ...*nṛpaḥ* | *mātaraṁ tē ni-
rasyāśu vijahāra Ku-
bēravat* ||

^{29 a} *nāivam bhava (gṛhāṇē-
dam)*

B. aucune trace de tout cela.

C. ^{37^{34cd}} *na cīram asyāḥ pra-
vidhīyatēti nyavārayat tadva-
sanaṁ Vasiṣṭhaḥ* ||

B. rien de correspondant.

C. ^{40^{13abc}} *taṁ rathaṁ sūryasaṁ-
kāsaṁ Sītā hṛṣṭēna
cētasā | ārurōha varā-
rōhā*

^{16acd} *athō... tam āruruhatuḥ
tūrṇaṁ bhrātarāu Rā-
ma Lakṣmaṇāu* ||

B. ^{39¹⁸} *tatō Rāmaḥ sa Lakṣmaṇaḥ
Sītayā cāpi sahita ārurōha ra-
thōttamam*

C. ^{49^{11d}} *tatāra Syandikāṁ nadīm*

B. ^{46^{12d}} *tatāra Sarpikāṁ nadīm*

C. ^{52⁷} *taṁ niśamyā Guhādēśaṁ
Guhāmātyah... upōhya rucirāṁ
nāvaṁ Guhāya pratyavēdayat* ||

B. ^{52⁸} *sa (Rāma) tu dṛṣṭvā na-
ditirē nāvam...*

C. ^{52^{101cd}} *tataḥ saṁṛddhān śu-
bhasasyamālināḥ kṣa-
ṇēna Vatsān muditān
upāgamat* ||

^{102ad} *tāu tatra hatvā caturō
mahāmṛgān vāsāya kā-
lē yayatur vanaspatim* ||

- P. 135 ...*Sumantraḥ kānicid ahāni Guhasakāśe nītvā*...
- S. 57c. *tatpitṛr jaradandhayōr anumṛtiṁ kartuṁ citiṁ cinvatōḥ*
- S. 58 ab. *aham vāṁśyasya śūdrāyām jātaḥ*...
- P. 142 ...*Turagapati(purē)*...
- S. 68 c. *tanayaśōkam... ēkaputrā*
- B. 52^{37ab} *tatra tāu pītapānīyāu hatvāikam pṛṣṭam mṛgam*
^{38cd} *vāsāya mēdhyam nyagrōdham kalpayām āsatuḥ tadā*
- C. 59^{3ab} (récit de Sumantra:) *Guhēna sārḍham tatṛāiva sthītō 'smi divasān bahūn |*
- B. 59^{6ab} *Guhēna saha kṛtsnam tu tatṛāiva divasam sthitaḥ*
- C. 64^{57cd} *citām ārōpya dēham tan mithunam svargam abhyayāt ||*
- B. rien de correspondant.
- C. 63^{51ab} *śūdrāyām asmi vāṁśyēna jātaḥ*...
- B. 65^{43ab} *brāhmaṇēna tvaham jātaḥ śūdrāyām*...
- C. 70²² *Aśvapatiḥ*
- B. pas de nom pareil
- C. 74^{16c} *putraśōkēna*
^{29a} *ēkaputrā*
- B. pas de mots correspondants.

III.

- R. p. 163 ...*Śatahradātanayaḥ*...
- S. 2 ab. *viśikhē viśikhē tasmin Vidhātṛavaravarmaṇi |*
- P. 165 ...*skandhē nidhāya Rāma-lakṣmaṇāu... pratasthē |*
- C. 3^{5b} *mātā mama Śatahradā*
- B. manque.
- C. 3^{17ab} *sparśāt tu varadānēna prāṇān samrōdhya rākṣasah |*
- B. 8⁴ *tē śarīram Virādhasya bhitvā bārhiṇalakṣmaṇāḥ | nipetur asṛjā digdhā dharanyām pāvaka-prabhāḥ ||*
- C. 3^{25ad} *tāv ārōpya tataḥ skandham... jagāma*...
- B. rien de correspondant.

P. 165 ...*Rāmas tatra Virādha-
vadhōdyuktaṁ Sāumitrim evam
abhidadhē* |

S. 4. *yā tu naḥ padavī sāiṣā
yātunaś cāsya Lakṣmaṇa yātu-
kāmaṁ tayāivēdaṁ yātu kāmaṁ
na hanyatām* ||

S. 5. *ayi kavalaya mām amū vi-
muñcēty atikaruṇaṁ rudatim
avēkṣya Sītām aram aracaya-
tām ubhāv asibhyāṁ piṣitabhu-
jaṁ bhujabhārahinaṁ ēnam* ||

S. 32 a. *rākṣasāsihataḥ...*

S. 39 c. *Gōdāvaryām pulinaviḥṣṭim
Rāmaśūnyā na kuryāt*

C. 7^{36cd} *Lakṣmaṇa dit à Rāma:
nihatam iha Virādham
paśya...*

3^{22cd} *Rāma répond: vahatu
ayam alaṁ tāvat pathā-
nēna tu rākṣasaḥ*

23 *yathā cēcchati Sāumitrē
tathā vahatu rākṣasaḥ
ayam ēva hi naḥ panthā
yēna yāti niśācaraḥ* ||

B. n'en a rien.

C. 4^{1bc} *Sītā... uccāiḥsvarēṇa cu-
krōṣa*

3^{abc} *mām ṛkṣā bhakṣayiṣyanti
śārdūladvīpinas tathā
mām harōtsṛja Kākut-
sthāu*

4^a *tasyāstad vacanaṁ śrutvā*

5^{abc} *tasya rāudrasya Sāumi-
triḥ savyaṁ bāhuṁ ba-
bhaṇja ha Rāmas tu da-
kṣiṇaṁ bāhuṁ tarasā
tasya rakṣasaḥ* ||

B. n'en a rien.

C. 51^{42d} *khaḍgam uddhṛtya sō
'cchinat*

B. 57^{31cd} *pakṣāu pādau ca pā-
śvaṁ ca cicchēdōdyamya sāya-
kam*

C. 63^{13cd} *apy atra (Gōdāvaryām)
gacchēd iti cintayāmi
nāikākinī yāti hi sā
kadācit* ||

14^{cd} *na hi sā kadācin mayā
vinā gacchati paṅkajāni* ||

B. n'en a rien.

P. 207. ...mām khadgavikṣatapa-
kṣatim...

C. 67^{19cd} pariśrāntasya mē pakṣāu
chittvā khadgēna Rāvaṇaḥ ||

B. 72²¹ atha śrāntasya mē pakṣam
chittvā vṛddhasya Rāvaṇaḥ

P. 208. atha dakṣiṇāraṇyānīm prati
prasthitē Kākutsthē rākṣasi kācid
Ayōmukhī nāma Sāumitrim a-
bhībhūya tadīyēna śastrēṇa Śūr-
paṇakhāsiddhim abhajāta ||

C. 69⁴ (vyatikramya tu vēgē-
na) gr̥hitvā dakṣiṇām
diśam | subhīmaṁ tan
mahāraṇyam vyatīyā-
tāu mahābalāu ||

11 cd dadarśatur mahārūpām
rākṣasiṁ vikṛtānanām

15 abc uvāca cāinaṁ vacanaṁ
Sāumitrim upaguhya
ca | aham tv Ayōmukhī
nāma

16 d tvam mayā saha rām-
syasē

17 evam uktas tu kupitaḥ
khadgam uddhṛtya
Lakṣmaṇaḥ | karṇanā-
sastanaṁ tasyā nica-
kartārisūdanaḥ ||

B. n'en a rien (74^{3cd} anvēṣamāṇau
tāu Sītām jagmatuḥ paścimām
diśam)

P. 208. ...maharṣēḥ Sthūlaśirasah
śāpāt... yathārthanāmā Ka-
bandhaḥ ||

C. 71^{3cd} tataḥ Sthūlaśirā nāma
maharṣiḥ...

69^{34c} kabandham iva saṁsthānāt

70^b kabandhasadṛśō vanē

B. seulement 75^{24c} Indrakōpād
idaṁ rūpam

IV.

P. 229 ...niśitataraśaraśakalitani-
javiśālavakṣaḥsthalah kṣititalē
nipapāta ||

C. 16^{35cd} Rāghavēṇa mahābāṇō
Vālivakṣasi pātitaḥ ||

36 cd vēgēnābhihatō Vālī ni-
papāta mahitalē ||

- S. 15 c. *bāṇaṁ vimuñca mayi...*
- P. 234. *Gōlabhagandharvasindhurapañcatākaraṇapañcānana...
katham gatō'stī...*
- P. 242. *...Aṅgadēna vijñāpitō'py
Anaṅgasamgarasamgatapariśra-
mād ajātajāgaraḥ...*
- P. 243. *....mukharitaharinmukhō
'bhūl Lakṣmaṇasya jyāghōṣaḥ||*
- S. 35 b. *tatrāsa namravadanō
ghanacāpaghōṣāt |*
- P. 243. *....Sugrivaḥ Sāumitriṁ
sāntvayitum Tārām prēṣitavān||*
- B. 15^{28abc} *tataḥ saṁdhāya Rā-
mēṇa śaram āśīviśōpa-
mam | nihatō hṛdayē
Vālī*
^{29b} *nihatō nipapāta ha*
- C. 24^{33ab} *(tēnāiva) bāṇēna hi
mām jahihi*
- B. manque.
- C. 22²⁸ *Gōlabhasya mahābāhōr
daśa varṣāṇi pañca ca |
nāiva rātrāu na divasē
tadyuddham upasāmyati||*
^{29c} *taṁ hatvā durvinītaṁ tu
katham*
³⁰ *ēṣa nipātitaḥ*
- B. rien de correspondant.
- C. 31^{36a} *athāṅgadaḥ...*
^{37d} *nivēdayām āsa talas ta-
dartham*
^{38cd} *(sa...) babhūva madamat-
taś ca Madanēna ca
mōhitaḥ*
- B. rien de correspondant.
- C. 33^{26cd} *cakāra jyāsvanaṁ vīrō
(= L.) diśaḥ śabdēna pūrayan*
- B. manque.
- C. 33^{28acd} *tēna cāpasvanēnātha
...trastaḥ sa cacāla varāsanāt||*
- B. au lieu de tout cela.
- ^{3342c} *Sugrivaḥ sahasōttasthāu*
- C. 33^{31abc} *tatas Tārām hariśrē-
ṣṭhaḥ Sugrivaḥ... uvāca
³⁵ (athavā) svayam evāi-
naṁ draṣṭum arhasi
bhāmini | vacanāiḥ sār-
tvayuktāis ca prasādayi-
tum arhasi ||*
- B. manque.

- S. 37 c. *adyāśya vyasanam tu Pañcaviśikhād āsīd Upēndrātmajā*
- P. 245. ...*Anuhlādam*....
- P. 246. ...*(tanayanāśakupita)kaṇḍu(śāpa)°*...
- S. 47 ab. *udapatad upabhoktum maṇḍalaṁ caṇḍabhānōḥ pariṇataphalabuddhyā bālabhāvē'pi sōyam* |
- S. 47 cd. *tadanu kuliśapātakṣuṇṇagaṇḍāya tasmāi varam adīśad amēyam Vāyutṛptyāi Vidhātā* ||
- C. 35^{54 ab} *tac cāpi jānāmi tathāviśahyaṁ balam naraśrēṣṭha Śarirajasya*
- B. manque.
- C. 39^{6d} *Anuhlādaḥ*
- B. (39⁶) manque.
- C. 48^{11 cd} *Kaṇḍur nāma... tapōdhanah*
- B. 48¹¹ *Kaṇṭhō nāma... tapōdhanah*
- C. 66²¹ *apy utthitam tataḥ sūryam bālō dṛṣṭvā mahāvanē | phalaṁ cēti jigṛkṣus tvam utpatyābhyutpatō divam* ||
- B. V. 2²⁵ *udyantaṁ hi tvam ādityam bālō dṛṣṭvā mahācalē | grahītukāmaḥ krīḍārthaṁ girē utpatitō divam* ||
- C. 66²⁷ *prasādītē ca Pāvanē Brahmā tubhyaṁ varam dadāu | aśastravadhyatām...*
- B. manque.

V.

- P. 257 ...*vakṣasā tam adhaḥ pātayitvā*...
- P. 258 ...*Hanūmataḥ saraṇim aruṇat... vadanam vyādāya*...
- S. 3—9 ordre de succession: *Māinaka, Surasā, Simhikā*
- P. 260 ...*Lambaśikharīṇi lambamānaḥ*...
- C. 1^{101 c} *urasā pātayām āsa*
- B. 7^{22 c} *tarasācchādayām āsa*
- C. 1^{144 cd} *vyādāya vaktraṁ vipulaṁ sthitā sā Mārutēḥ puraḥ* ||
- B. manque.
- C. ordre de succession: *Māinaka, Surasā, Simhikā*
- B. *Sur., Māin., Simh.,*
- C. 1^{200 ab} *tataḥ sa Lambasya girēḥ ...nipapāta kūtē* |
- B. 8^{26 ab} *tataḥ Suvēlasya girēḥ pravṛddhē vivikṭakūtē nipapāta śṛṅgē*

P. 264. *tatkālē Laṅkādhidēvatām
ātmanā saha vīgrahaṁ vidhātum
gṛhītayuvativīgrahāṁ mārgapra-
sārasyārgalibhūya bhūyasā tar-
jayantīm nirjitya tayā vānara-
racitāvajñōpajñāṁ nijanilayavi-
layaṁ Sarasijāsanaśāsanād āvē-
dayantyā vīhitānumatir Māru-
tiḥ...*

C. 3^{20 cd} *nagarī svēna rūpēṇa da-
darśa Pavanātmajam
36 acd mām anirjitya durbu-
ddhē... na śakyam hy
adya tē draṣṭum purīyaṁ
vānarādhamā ||
38 tataḥ... sā vāi Laṅkā...
talēna vānaraśrēṣṭhaṁ
tādayām āsa vēgitā
40 cd muṣṭinābhijaghānāinām
Hanūmān krōdhamūr-
chitah ||
46 (Laṅkā dit à Han.):
idam ca tathyaṁ śṛṇu mē
bruvantīyā vāi harīśvara
svayaṁ Svayaṁbhuvā
dattaṁ varadānaṁ yathā
mama ||
47 yadā tvām vānaraḥ ka-
ścid vikramād vaśam
ānayēt tadā tvayā hi
vijñēyaṁ rakṣasāṁ bha-
yam āgatam
50 tat praviśya harīśrēṣṭha
purīm Rāvaṇapālītām
vidhatsva sarvakāryāṇi
yāni yāniha vāñchasi ||*

B. n'en contient pas trace.

P. 271. *...tṛṇam antarataḥ kṛtvā
sthitā paryabhāṣata ||*

C. 21^{3ab} *tṛṇam antarataḥ kṛtvā
pratyuvāca śucismilā ||*

B. manque.

P. 272. *...tavāpi dayatē niyataṁ
madiyō jīvitēśaḥ sāksāj jīvitē-
śō'pi tvayī dayālur bhavēt ||*

C. 21²² *ēvaṁ hi tē bhavēt svasti
sampradāya Raghūttamē an-
yathā tvām hi kurvāṇaḥ parām
prāpsyasi cāpadam ||*

B. rien de correspondant.

P. 278. ...duḥsvapnabuddhyā...

C. 32^{9a} *svapnō mayāyaṁ vikṛtō
'dya / dṛṣṭaḥ*

B. 30^{16a} *svapnō mamāyaṁ śayitā/
na cāsmi*

P. 279. *sō'pi samavatīrya...
sō'pi samavatīrya...*

C. 33^{1a} *sō'vatīrya drumāt tasmāt*

B. manque.

S. 32 d. *niyatam apāyini pariṇa-
mēd bhavataḥ padavi ||*

C. 37^{50 ac} *tāis tvaṁ parivṛtaḥ śūrāiḥ
bhavēs tvaṁ saṁśayaṁ prāptaḥ*

B. manque.

S. 35. *kuśarūpakuśēśayāsanāstraṁ
vijahāu Vāsavivāyasē sa vīraḥ
atha tatkrpayā...*

C. 38^{27 ab} *putraḥ kila sa Śakrasya
vāyasah...*

^{29 ab} *sa darbhaṁ saṁstarād
gṛhya Brahmanō'strēṇa
yōjayat*

^{30 a} *sa taṁ pradīptaṁ cikṣēpa*

^{33 cd} *vadhārham api Kākut-
sthaḥ krpayā paryapā-
layat ||*

B. 36^{41 cd} *tasyōddhṛtya tvayēṣikā
kṣiptā varadapāṇinā*

^{42 a} *Brahmāstrēṇābhisam-
dhāya*

^{45 cd} *tenāikaṁ nayanaṁ tyak-
taṁ tad iṣṭikā vyaśātayat*

P. 289. ...cāityaprāsādam utpāti-
tastambhajātajātavēdasā dag-
dhvā...

C. 43^{17 abc} *prāsādasya mahāms ta-
sya stambhaṁ hēma-
pariṣkṛtam | utpātyitvā
vēgēna*

^{18 acd} *tatas taṁ bhrāmayām
āsa tatra cāgniḥ sama-
bhavat prāsādaś cāpy
adahyata*

B. n'en a rien.

P. 291. ...itarahananāsahataya
nihnulasya divyāstrasya...

C. 48⁴⁸ *sa baddhas tēna valkēna
vimukto'strēṇa vīryavān | astra-
bandhaḥ sa cānyaṁ hi na
bandham anuvartatē ||*

B. manque.

- S. 47 acd. *sō'pi plavaṁgam abhi-
vikṣya Samīraputam... Kāi-
lāsaśāilacalanāgasi śāpadāyī
Nandīśvaraḥ svayam upāgata
ity amaraṁsta ||*
- S. 57 c. *vāidhavyōcitavēṣaṁścila-
manōlanikāvadhūṭijāṭm*
- S. 58 b. (*rakṣōnāthabhayāt pi-
dhātumanasām*) *vidyādharaṇām
mudā*
- S. 59 d ...*Daśamukhanagarīdaha-
saṁbhūtatadhūmyā*
- S. 60. *hā tāta hā janani hā suta
hā sahāya hā pāutra hā priya-
sakhi kva nu hā hatō'smi |
ity ādipāura-paridēvanabhāra-
vāgbhir āpūri Rāvaṇapurī Śi-
khinā paritā ||*
- S. 61 d. *jvālādambaram ambudhāu
vidadhirē vālānalōdyatkaṇāh*
- C. 50^{1a} *tam udvikṣya mahā-
bāhuḥ*
^{2acd} *śaṅkāhatātmā dadhyāu
saḥ kim eṣa bhagavān
Nandī bhavēt sākṣād
ihāgataḥ ||*
^{3ab} *yēna śaptō'smi Kailāse
mayā prahasitē purā |*
- B. n'en a rien.
- C. 26²⁵ *nūnaṁ Laṅka hatē pāpē
Rāvaṇē rākṣasādhipē | śōṣam
eṣyati durdharṣa pramadā vi-
dhavā yathā ||*
- B. manque.
- C. 54^{46 abd} (*dēvaś ca sarvē muni-
puṅgavāś ca*) *gandharvavidyā-
dharapannagāś ca jagmuḥ pa-
rām prītim atulyarūpām*
- B. manque.
- C. 54^{32 cd} *nirvāṇadhūmākularā-
jayaś ca (nilōtpalābhāḥ praca-
kāśirē 'bhrāḥ)*
- B. manque.
- C. 54⁴⁰ *hā tāta hā putraka kānta
mitra hā jiviteśāṅga hataṁ su-
puṇyam | rakṣōbhīr evaṁ bahudhā
bruvadbhiḥ śabdaḥ kṛtō ghōra-
taraḥ subhītaḥ ||*
- B. n'a que: VI. 74^{24 cd}
*abhūtapūrvavyasanā rākṣasyaḥ
paryadēvayan || mama putrō
mama bhrātā mama bhartā
hatō raṇē | ityevaṁ śrūyatē śabdō
rākṣasāṇām gṛhē gṛhē ||*
- C. 54^{49 bcd} *lāṅgūlāgniṁ mahāka-
piḥ nirvāpayām āsa tadā sa-
mudrē haripuṅgavaḥ ||*
- B. manque.

VI.

- 7 cd. *āruhya śāilam api Sahyam asahyavātaṁ mandānilāikani-layaṁ Malayam jagāma* ||
- P. 320. *tataḥ... Ambhōjabhavaṁ (śāpaṁ) cāitadupālabhāntarā-yam āvēdayantam agrajanmā-nam...*
- S. 19 ab. *Rāmas tam āha vinataṁ rajanīcarēndraṁ dattaṁ mayā-dya bhavate Daśakaṇṭharā-jyaṁ* |
- P. 327. *asāu... Daśagrīvabalam akhīlam āvēdya...*
- P. 330. *tadanu saṁhitam amō-ghaṁ Vāidhātram astram kutra ca vanacaradhāmani marusīmani vinipātyatām...*
- C. 4⁷¹ *kānanāni vicitrāṇi nadīpra-sravanāṇi ca paśyann api yayāu Rāmaḥ Sahyasya Malayasya ca* |
- B. V, 74² *kānanāni vicitrāṇi nadīḥ prasravaṇāni ca paśyann abhi-yayāu Rāmō Vindhyasya Ma-layasya ca* ||
- C. 13¹⁴ *adya prabhṛti yām anyām balān nārīm gamiṣyasi | tadā tē śatadhā mūrdhā phaliṣyati na saṁśayaḥ ||*
¹⁵ *ity ahaṁ tasya śāpasya bhītaḥ prasabhaṁ ēva tam | nārōhayē balāt Sītām Vāidēhīm śayanē śubhē ||*
- B. n'en a rien.
- C. 19¹⁷ *Raghusattamaḥ... abravīt*
^{19 abc} *ahaṁ hatvā Daśagrī-vaṁ saprahastaṁ sahā-tmajam rājānaṁ tvām kariṣyāmi*
- B. manque.
- C. 19^{8cd} *Rāvaṇasya balaṁ sar-vam ākhyātum upacakramē (ce qui occupe 8—16)*
- B. manque.
- C. 22^{29 abc} *uttarēṇāvakāśō 'sti ka-ścīt puṇyatarō mama Drumakulya iti khyā-taḥ*
^{30 ab} *ugradarśanakarmāṇō bahavas tatra dasyavaḥ*
^{31 cd} *amōghaḥ kriyatām Rā-ma ayaṁ tatra śarōtta-maḥ*
^{33 a} *(...tan marukāntāram)*
- B. n'en a rien.

- P. 333. *tadanu Daśamukhō'pi Śu-*
kamukhāt... niśamya...
- P. 338. *...saṁdhyārāgabandhuram*
kaṁdharam iva dadarśa Daśa-
kaṁdharam ||
- S. 33. *kōpād utpatitas tadā hari-*
paliḥ kōṭīram utpāṭitam cakrē
nāirṛtanāyakasya sudṛḍhicakrē
ca Vāibhiṣaṇam | yuddhvā tat-
prathamāvamānakupitēnāitēna
buddhvā tatō māyām asya ja-
gāma kōmalaguṇagrāmaṁ sa
Rāmaṁ punaḥ ||
- P. 240. *tatō viracitatatsūhasōpā-*
lambhavidhinā (Daśarathinā
saṁmantrya)...
- S. 47 c. *Tārēyō'pi ...Vajradan-*
ṣṭram... (sa dvēdhā vyadhāt)
- C. 24^{24cd} *Śukaḥ paramasaṁtrastō*
rakṣōdhipam upāgamat
B. manque.
- C. 40^{6cd} *saṁdhyātapēna saṁ-*
cchannaṁ mēgharāśim ivāmbare
B. manque.
- C. 40^{7cd} *darśanād rākṣasēndrasya*
Sugrivaḥ sahasōtthitah
^{8a} *krōdhavēgēna saṁyuk-*
taḥ
^{11bcd} *pupluvē tasya cōpari |*
ākṣya mukuṭam citram
pāṭayām āsa tad bhuvī ||
^{15cd} *tāu cakratur yuddham*
asahyarūpaṁ mahābalāu
rākṣasavānarēndrāu ||
²⁷ *ētasminn antarē rakṣō*
māyābalam athātmanaḥ
ārabdhum upasaṁpēdē
jñātva taṁ vānarādhi-
paḥ ||
^{28a} *utpapāta tadākāśam*
B. n'en a rien.
- C. 41^{1d} *Rāmō vacanam abravīt |*
^{2ab} *asaṁmantrya mayā sār-*
dham tad idam sāhasam
kṛtam |
B. manque.
- C. 54⁶⁶ *nirmalēna sudhātēna*
khaḍgēnāsya mahac chiraḥ |
jaghāna Vajradanṣṭrasya Vāli-
sūnur mahābalaḥ ||
B. manque.

- S. 68 b, d. *hutvā tatra mahābhujō hutabhujarṁ dhṛtvā mahāstrāṇi ca buddhvā Rāghavakōpam...*
- C. 80^{11 abc} *hutvāgniṁ tarpayitvātha dēvadānavarākṣasān | āturōha rathaśrēṣṭham*
^{12 b} *bāṇāis tu niṣitāir yutaḥ*
^{15 ab} *tēna cādityakalpēna Brahmāstreṇa ca pālitaḥ |*
⁸¹^{1 ab} *vijñāya tu manas tasya Rāghavasya mahātmanah |*
⁸⁰^{40 a} *Rāma dit ā Lakṣmaṇa: tasyāiva tu vadhē yatnaṁ kari-ṣyāmi |*
- B. rien de correspondant.
- P. 368. ...*Gandhavanandana-skandhavartī Sāumitriḥ...*
- C. 88^{5 ac} *Hanūmatprṣṭham āru-ḍham ...Sāumitrim...*
- B. manque.
- P. 370. *anupadam... Vibhīṣaṇē... muktām śaktim... dārayan...*
- C. 91^{42 cd} *atha śaktim mahātējāḥ ' = Indrajit) pitṛvyāya mumōca ha*
^{43 ac} *tām .. cicchēda...*
- B. manque.
- S. 76 c. *anu puṣpavṛṣṭir anaghā (v. l. avanāu) divāukasām*
- C. 91^{86 ab} *ākāṣē cāpi dēvānām śuśruvē dundubhisvanah |*
^{87 a} *vavarṣuḥ puṣpavarṣāṇi*
- B. manque.
- S. 94 b. *param avanijāpātivratyā-nalēna bhavān api (sa nihataḥ)...*
- C. 113^{24 cd} *pativratāyās tapasā nū-narṁ dagdhō si mē prabhō ||*
- B. manque.

Il est donc de toute évidence, que c'est de la récension de Bombay que Bhoja s'est servi en écrivant son Campūrāmāyaṇa.

2. L'influence du Raghuvamśa.

Bhōja n'a pu se défendre, en écrivant classique, de subir l'influence de tel auteur qui avait écrit avant lui. C'est un fait qui ne saurait étonner personne. Il en est de cela comme de tant d'autres cas, pas seulement dans la littérature sanscrite. J'ai réussi à déterminer l'influence du Raghuvamśa de Kālidāsa sur l'auteur du Campūrāmāyaṇa. En voici les preuves.

I.

- CR. s. 5d. *puṇyām avāpa Tamāsām tamāsām nihantrīm*
- P. 14. *tadanu... gīrvāṇagaṇāḥ... Caturmukhāya Daśamukhapratāpagriṣmōṣmasaṁplōṣaṇam āvēdya tēna saha śaraṇam iti Śārrigadhanvānaṁ manvānā... kṣīrāmburāśim āsēduḥ*
- S. 13a. *saṁtāpaghnaṁ sakalajagatām...*
- S. 14cd. *ātanvānaṁ bhujagaśayanā kām api kṣāumagāurē nīdrāmudrām nikhilajagatīrakṣaṇē jāgarūkam*
- S. 16ad. *Nārāyaṇāya nalināyatālōcanaḥ... puruṣāya namaḥ parasmāi || iti praṇamyōtthitān ētān stutiravamukharitaharinmukhān Harihayapramukhān... aravīndalōcanaḥ sphuṭam abhāṣata*
- S. 17a. *api kuśalam amartyāḥ...*
- S. 22cd. *vācam ūcē sudhādharāṁ madhurāṁ Madhusūdanaḥ*
- P. 25. *kiṁ tu Sarasijāsanaśāsanam apy amōghīkurvan... putriyataḥ Sutrāmamitrasya Daśarathasya manōratham api pūrayitum...*
- S. 23. *(tataḥ) Kāuśalyāyāi prathamam adīśad bhūpatiḥ pāyasārdham prādād ardham praṇayamadhuraṁ Kēkayēndrasya putryāi | etē dēvyāu taralamanasaḥ patyur ālōcyā bhāvaṁ svardhāmśābhyaṁ svayam akurūtām pūrṇakāmām Sumitrām*
- RV. XIV. 76b *taṁōpahantrīm Tamāsām vigāhya*
- X. 5. *tasmīnn avasarē dēvāḥ Pāulastyōpaplutā Harim | abhijagmur nidāghartās chāyāvṛkṣam ivādhvagāḥ*
- Ni C ni B n'en ont rien.
- X. 6^{ab} *tē ca prāpur udanvantaṁ bubudhē cādīpūruṣaḥ*
- 7^{ab} *bhōgibhōgasamāsinarīn da-dṛśus taṁ divāukasaḥ*
- 15 *praṇīpatya surās tasmāi śamayitrē suradvīṣām athāinaṁ tuṣṭuvuḥ stutyam avāgmānasagōcaram...*
- 35^{ab} *tasmāi kuśalasaṁpraśnavyañjīlaprītayē...*
- 36^c *uvāca bhagavān...*
- 49^b *iti vāgamṛtēna saḥ...*
- 43 *sraṣṭur varātisargāc ca mayā tasya durātmanaḥ | atyārūḍhaṁ rīpōḥ sōdhaṁ candanēnēva bhōgīnaḥ*
- 45^{ab} *sō'haṁ Dāśarathir bhūtvā raṇabhūmēr balikṣamam*
- C. n'en a rien (ni B non plus).
- X. 56 *arcitā tasya Kāuśalyā Kēkayavaṁśajā priyā | atah saṁbhāvitām tābhyaṁ Sumitrām āicchad īśvaraḥ*
- 57^{acd} *tē bahujñasya cittajñē | carōr ardhārdhabhāgābhyaṁ tām ayojayatām ubhē*

C. I. 16²⁷ *Kāuśalyāyāi narapatiḥ
pāyasārdhaṁ dadāu
tadā ardhād ardhaṁ
dadāu cāpi Sumitrāyāi
narādhipaḥ ||*

28 *Kāikēyyāi cāvaśiṣṭār-
dhaṁ dadāu putrārtha-
kāraṇāt | pradadāu cā-
vaśiṣṭārdhaṁ pāyasa-
syāṁṛtōpamam ||*

29^{ab} *anucintya Sumitrāyāi
punar ēva mahāmatiḥ |*

B. 15^{20cd} *ity uktvā pradadāu tasyāi
haviṣō'rdhaṁ narādhi-
paḥ ||*

21 *svayam ēva samaṁ kṛtvā
bhāgaṁ bhāgacatuṣṭa-
yam | ardhād ardhaṁ
dadāu cāpi Kāikēyyāi
sa narādhipaḥ ||*

22 *pradadāu cāvaśiṣṭaṁ tat
pāyasaṁ dēvanirmitam |
anucintya Sumitrāyāi
punar ēva narādhipaḥ ||*

S. 27 d. *garbhacchalēna vasatā
prathamēna puṁsā ||*

X. 66^{abc} *vibhaktātmā vibhus tāsām
ēkaḥ kuṅṣiṣṭv anēkadhā |
uvāsa...*

S. 30 cd. *alaṁcakāra kārūṇyād
Raghūṇām anvayaṁ Hariḥ ||*

81. *parasparāviruddhās tē tad
Raghōr anaghaṁ kulam |
alam uddyōtayām āsur
dēvāraṇyam ivartavaḥ ||*

S. 32 ab. *Bharatas tēṣu Kāikēyyās
tanayō vinayōjjvalaḥ |*

71. *Kāikēyyās tanayō jajñē
Bharatō nāma śilavān |
janayitrīm alaṁcakrē yaḥ
(praśraya iva śriyam)*

- S. 41 a. *tatkālē piṣitāśanāśapi-
śunā...*
- S. 47 ad. *iti vividharasābhiḥ Kāu-
śikavyāhṛtābhiḥ ...(kathābhiḥ |)
samakucad iva sadyas tādṛśaṁ
mārgadāirghyam ||*
- S. 94. *duḥkhē sukhē ca raja ēva
babhūva hētus tādṛgvidhē ma-
hati Gāutamadharmapatnyāḥ |
yasmād guṇēna rajasā vikṛtiṁ
gatā sā Rāmasya pādarajasā
prakṛtiṁ prapēdē ||*
- S. 103ab. *Rāmē bāhubalaṁ vivṛṇ-
vati (dhanurvaṁ śē guṇārōpaṇaṁ
nābhūt kēvalam)...*
- P. 79. *...rudhiradhārākālpitapitṛ-
tarpaṇam...*
- P. 82. *...śarēṇa Bhārgavasya svar-
gatiṁ rurōdha |*
- XI. 19. *bāṇabhinnahṛdayā nipē-
tuṣī sā svakānanabhuvanā na
kēvalam | viṣṭapatrayaparāja-
yasthirām Rāvaṇaśriyam api
vyakampayat ||*
- XI. 10. *pūrvavṛttakathitāḥ purā-
vidaḥ sānujaḥ pitṛsakhasya
Rāghavaḥ | uhyamāna iva vāha-
nōcītaḥ pādacāram api na vya-
bhāvayat ||*
- XI. 34. *pratyapadyata cirāya yat
punaś cāru Gāutamavadhūḥ
śilāmayī | svaṁ vapuḥ sa kila
kilbiṣacchidām Rāmapādaraja-
sām anugrahaḥ ||*
- XI. 46. *bhāgyamānam atimātra-
karṣaṇāt tēna vajraparuṣasva-
raṁ dhanuḥ Bhārgavāya dṛḍha-
manyavē punaḥ kṣatram udyā-
tam iti nyavēdayat |*
61° *kṣatrasaṇṇitapitṛkriyōci-
tam*
- XI. 88^{bed} *prāṇmukhaś ca viśa-
sarja sāyakam | Bhārgavasya
sukṛtō'pi sō'bhavat svargamār-
gapariḥḥ duratyayaḥ ||*
- C. 76^{33ab} *sa hatān dṛṣṭvā Rā-
mēṇa svāmī lōkān...*
- B. 77^{53ab} *tataḥ prabhṛti Rāmō
'bhūd alōkaḥ śaratējasā |*

II.

- P. 122. *tatra citṛiyantaḥ... nirvi-
kāravadanalakṣmīkam ...adhya-
kṣayantaḥ...*
- XII. 8. *dadhatō maṅgalakṣāumē
vasānasya ca valkalē | dadṛśur
vismītās tasya mukharāgaṁ sa-
maṁ janāḥ ||*

S. 76b. *Bharadvājah sō'yam bhru-
kuṭibhaṭakalpākhilasurah*

Comp. XIII. 36^{ab} *bhrūbhēdamā-
trēṇa padān Maghōnah pra-
bhramśayām yō Naghuṣam ca-
kāra ||*

S. 82. *Bharatas tadanu prārthya
lēbhē labhavidān varah | Kā-
kutsthapāduḥkākāraṁ mahārgham
mukuṭadvayam ||*

Comp. XII. 17^{acd} *tam... yayācē
pādukē paścāt kartum rājyā-
dhidevatē ||*

S. 85 ab ...vipinahariṇaiḥ... dar-
bhagrāsē'py akṛtarucibhiḥ sa-
sṛgham vīkṣyamāṇah |

XIII. 25^a *mṛgyas ca darbhanikura-
nirvyapēkṣāḥ*

III.

S. 16. *Daśarathātmaṣyugmani-
rīkṣaṇakṣaṇasamākulabuddhir
iyam dadhau | ubhayakūlasa-
masthitasādvalābhramagatāga-
takhinnagavīdaśam ||*

Comp. XII. 35. *jyēṣṭhābhigamanāt
pūrvam tēnāpy anabhinanditā |
sābhūd Rāmāśrayā bhūyō na-
divōbhayakūlabhāk ||*

S. 17 a. *vṛṣasyantī vṛṣaśandham
Rāghavam*

XII. 34^{cd} (*iti Rāmō*) *vṛṣasyantīm
vṛṣaśandhaḥ (śaśasa tām)*

VI.⁶⁾

10 c. (paroles de Rāma): *yēṣām
ēṣa (= vāridhiḥ) sukhād akhāni
nakharāir yēnāthavā pūritah*

Comp. XIII. 3. (de même) *gurōr
yiyakṣōḥ kapilēna mēdhyē ra-
sātalam saṁkramitē turaṅgē |
tadartham urvīm avadārayadbhiḥ
pūrvāiḥ kīlāyam parivardhitō
nah ||*

P. 357. *tatra... Sugrīvanakhamu-
khākalitasūrpaṇakhāmukhānu-
kārah (Kumbhakarṇah)...*

XII. 80^{ab} *Kumbhakarṇah kapi-
drēṇa tulyāvasthaḥ svasuḥ kṛtaḥ |*

S. 78 cd. *ēko'py anēkamukhabā-
hutayā sabandhur lōkō yathā
samiti lōcanagōcarō 'bhūt*

XII. 88. *bhujamūrdhōrubāhulyād
ēko'pi Dhanadānujaḥ | dadṛṣē
sō'yathāpūrvō mātṛvaṁsa iva
sthitaḥ ||*

⁶⁾ Laksmanasuri n'a pas manqué, lui aussi, de se laisser influencer par Kalidasa.

- S. 80 b. *śōkēna viddhaḥṛdayaḥ* (Rāmaḥ)...
- S. 103 ab. *yānaṁ madāśayam avētya yathā yathāitat tārāpa-thād avatārati...*
- S. 104 bcd. *dēvaḥ plavaṅgādhi-padattahastaḥ | Vibhīṣaṇāvēdi-tayā padavyā vimānatō mandam avārurōha ||*
- S. 106 ab. (*paśyan nananda*) *Bha-rataḥ parirabhya dōrbhyāṁ Sau-mitrim...*
- P. 393. *tatra ca... ŚatrughnaLa-kṣmaṇābhyām abhitō vidhūta-vyajanaḥ parijanācāranirata-Bharatōdastavimalamuktātapa-ttraḥ*
- XII. 77^d *vidīṁahṛdayaḥ śucā ||* (Rāmaḥ)
- XIII. 19^{cd} *yathāvidhō mē manasō 'bhilāṣaḥ pravartatē paśya tathā vimānam*
- XIII. 69. *tasmāt puraḥsaraVibhī-ṣaṇadarśitēna sēvāvicakṣaṇaha-rīśvaradattahastaḥ | yānād avā-tarad adūramahitalēna mārgeṇa bhaṅgiracitasphaṭikēna Rāmaḥ||*
- XIII. 73^{ab} *Sāumitriṇā tadanu saṁ-sasṛjē sa cānam utthāpya nam-raśirasam bhṛśam ālilinga |*
- XIV. 11^{abc} *Saumitriṇā sāvarajēna mandam ādhūtavālavyajano rathasthaḥ dhṛtātapatrō Bhara-tēna...*
- C. 128²⁸ *jagrāha Bharatō raśmīṁ Śatrughnaś chattram ādadē | La-kṣmaṇō vyajanaṁ tasya mūr-dhni saṁvījayams tadā ||*
- B. 112²⁵ *jagrāha Bharatō raśmīṁ Śatrughnaś chattram ādadē | Lakṣmaṇō vyajanaṁ grhya Rā-ghavaṁ paryavījayat ||*